

ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ

*Οι περιπέτειες
του Τομ Λόγερ*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΛΙΝΑ ΚΑΣΔΑΓΛΗ

ΚΛΑΣΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ

*Οι περιπέτειες
του Τομ Σόγερ*

Μετάφραση
ΛΙΝΑ ΚΑΣΣΑΔΑΓΛΗ

ΚΛΑΣΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισιμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Κλασική λογοτεχνία για παιδιά και για νέους

Μαρκ Τουαίν, *Οι περιπέτειες του Τομ Σόγερ*

Mark Twain, *Adventures of Tom Sawyer*

Μετάφραση: Λίνα Κάσδαγλη

Επιμέλεια: Μάρα Μοίρα

Διορθώσεις: Μάγδα Τικοπούλου

Το εισαγωγικό σημείωμα, σε μετάφραση της Αγγελικής Βαρελλά, είναι από το βιβλίο, Mark Twain, *Adventures of Tom Sawyer*, Palazzo Editions Ltd, 2010.

Εικαστικό εξωφύλλου: Θανάσης Πέτρου, Λίλα Καλογερί

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Γεωργία Μ. Σωτήρχου

Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης

Φιλμ, μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση

Copyright® για την ελληνική γλώσσα Σ. Πατάκης ΑΒΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2010

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2014

KET 9109 ΚΕΠ 647/14 ISBN 978-960-16-5622-9

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), Τ.Θ. 1213,

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15 – ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Το βιβλίο αυτό αφιερώνεται
με αγάπη στη γυναίκα μου*

Περιεχόμενα

Μαρκ Τουαίν, 1835-1910

σελίδα 11

Σημείωμα του συγγραφέα

σελίδα 19

ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΜ ΣΟΓΕΡ

σελίδα 21

Μαρκ Τουαίν
1835-1910

Ο Σάμιουελ Λάνγκορν Κλέμενς, γνωστός ως Μαρκ Τουαίν, γεννήθηκε στις 30 Νοεμβρίου του 1835 στη Φλόριντα της πολιτείας Μιζούρι. Ήταν το έκτο ανάμεσα σε επτά παιδιά, όμως μόνο τρία από τα αδέρφια του επέζησαν ώστε να ενηλικιωθούν.

Ο Σάμιουελ ήταν ένα φιλάσθενο μωρό και η μητέρα του φοβόταν ότι ούτε αυτός θα επιβίωνε. Όταν ήταν τεσσάρων ετών, η οικογένειά του μετακόμισε στη μικρή κωμόπολη Χάνιμπαλ, ένα γρήγορα αναπτυσσόμενο λιμάνι στις όχθες του Μισσισιπιπή, στο Μιζούρι. Μεγαλώνοντας δίπλα στο ποτάμι, ο Σάμιουελ έζησε πολλές ξενοιαστες στιγμές, που αργότερα θα γίνονταν η έμπνευσή του για τις αποδράσεις του Τομ Σόγερ.

Το 1847, όταν ήταν έντεκα χρονών, ο πατέρας του, Τζον, πέθανε από πνευμονία, αφήνοντας πίσω του πολλά χρέη. Ο Σάμιουελ εγκατέλειψε το σχολείο για

να γίνει μαθητευόμενος τυπογράφος στην τοπική εφημερίδα *Ο ταχυδρόμος του Μιζούρι*. Ο μεγαλύτερος αδελφός του, ο Ορίων, που δούλευε στο Σαιντ Λούις ως τυπογράφος, επέστρεψε στο Χάνιμπαλ και ξεκίνησε μια εβδομαδιαία εφημερίδα, τη *Δυτική Ένωση*, ενώ αργότερα αγόρασε την *Εφημερίδα του Χάνιμπαλ*. Ο Σάμιουελ πήγε να δουλέψει με τον αδερφό του ως τυπογράφος και συντάκτης και άρχισε να σχεδιάζει για την εφημερίδα χιουμοριστικά σκίτσα. Στα δεκαοχτώ του κατευθύνθηκε ανατολικά, προς τη Νέα Υόρκη, το Σινσινάτι και τη Φιλαδέλφεια, συνεχίζοντας να γράφει, ενώ εργαζόταν ταυτόχρονα σε πολλές εφημερίδες.

Το 1857 επέστρεψε στο Μιζούρι με ποταμόπλοιο, με την πρόθεση να συνεχίσει προς τη Νότια Αμερική, αναζητώντας δόξα και χρήματα. Αντί γι' αυτό έγινε πλοηγός ποταμόπλοιου στον Μισσισιπιπή, καλύπτοντας το κομμάτι μεταξύ Σαιντ Λούις και Νέας Ορλεάνης. Αφού δούλεψε ένα διάστημα ως μαθητευόμενος, έγινε μόνιμος υπάλληλος, με καλές μάλιστα απολαβές.

Ωστόσο, η καριέρα αυτή έληξε απότομα, όταν ξέσπασε ο αμερικανικός Εμφύλιος Πόλεμος το 1861 και η διακίνηση στον Μισσισιπιπή διακόπηκε αναγκαστικά. Ο Σάμιουελ επέστρεψε στο Χάνιμπαλ και βοήθησε στη συγκρότηση ενός τάγματος ομοσπονδιακών εθελοντών στρατιωτών που ονομάστηκαν Μαχητές του Μάριον και στο οποίο συμμετείχαν αρκετοί παλιοί συμμα-

θητές του. Διαλύθηκαν όμως μέσα σε διάστημα ενός μήνα. Ο ίδιος αργότερα έγραψε ότι οι Μαχητές «αποτελούσαν άχρηστο πολεμικό υλικό».

Το 1862, ενώ ο Εμφύλιος Πόλεμος συνεχιζόταν, κατευθύνθηκε προς τα δυτικά αναζητώντας καινούριες περιπέτειες. Ο Ορίων, ο αδερφός του, είχε προσληφθεί ως γραμματέας του κυβερνήτη της Νεβάδα και ο Σάμιουελ γοητεύτηκε από την προοπτική του γρήγορου πλουτισμού και του άμεσου κέρδους στα αργυρωρυχεία της Νεβάδα.

Τα δύο αδέρφια ταξίδευαν για δύο εβδομάδες με ταχυδρομική άμαξα, διασχίζοντας τα σύνορα και συναντώντας για πρώτη φορά στη ζωή τους τις γηγενείς φυλές της Αμερικής. Μια σειρά από άτυχα περιστατικά και περιπέτειες που τους έτυχαν στο ταξίδι βρήκαν αργότερα τη θέση τους στις ιστορίες του Σάμιουελ.

Ο Σάμιουελ απέτυχε ως μεταλλωρύχος και αντί γι' αυτό άρχισε να γράφει σε μια εφημερίδα της Νεβάδα, την *Εδαφική Επιχείρηση*. Το 1863 χρησιμοποίησε για πρώτη φορά το ψευδώνυμο Μαρκ Τουαίν. Πρόκειται για γνωστό σύνθημα των ναυτών που εργαζόνταν στα ποταμόπλοια του Μισσισιππή και σημαίνει: «Σημείωσε δύο», εννοώντας ότι το νερό είναι δύο οργιές βαθύ και επομένως ασφαλές για ταξίδι.

Το 1864 πήγε στο Σαν Φρανσίσκο στην Καλιφόρνια, όπου συνέχισε να γράφει άρθρα στις εφημερίδες, και το 1865 είχε την πρώτη του λογοτεχνική επιτυχία με την

έκδοση ενός διηγήματος με τίτλο: *Ο διάσημος πηδηχτός βάτραχος της επαρχίας του Καλαβέρας*, που δημοσιεύτηκε από τη μία άκρη της χώρας στην άλλη σε εφημερίδες, χαρίζοντάς του εθνική αναγνώριση.

Η εφημερίδα *Ένωση του Σακραμέντο* ανέθεσε τότε στον Σάμιουελ να περάσει έναν χρόνο ως ανταποκριτής στα νησιά Σάντουιτς (τωρινή Χαβάη). Ως τη στιγμή της επιστροφής του τα γραπτά του είχαν γίνει τόσο δημοφιλή, που του εξασφάλισαν μια περιοδεία για ομιλίες σ' όλη τη χώρα.

Στα χρόνια που ακολούθησαν τον Εμφύλιο Πόλεμο, ο Σάμιουελ συνέχισε το γράψιμο και τις περιοδείες και εξέδωσε πολλά άρθρα. Ταξίδεψε σε πολλά μέρη του κόσμου και επισκέφθηκε την Παλαιστίνη και την Ευρώπη. Τα ταξίδια του του έδωσαν άφθονο υλικό για το πρώτο του βιβλίο *Οι αφελείς ταξιδεύουν*, ένα χιουμοριστικό ταξιδιωτικό αφήγημα, γεμάτο ειρωνικές παρατηρήσεις. Εκδόθηκε σε συνέχειες και έγινε εξαιρετικά δημοφιλές, παγιώνοντας τη φήμη του ως «λογοτεχνικού φαινόμενου».

Το προγενέστερο *Roughing it* (*Βγάζοντάς τη σπαρτιάτικα*), που εκδόθηκε το 1872, διηγόταν τις περιπέτειές του ως μεταλλωρύχου και τις απίθανες ιστορίες από το ταξίδι του στα σύνορα.

Κατά τη διάρκεια των ταξιδιών του γνώρισε για πρώτη φορά τον μελλοντικό του κουνιάδο, τον Τσαρλς Λάνγκτον.

Λένε ότι ο Λάνγκτον έδειξε στον Σάμιουελ μια φωτογραφία της αδερφής του, την οποία και ερωτεύτηκε με την πρώτη ματιά. Ο Σάμιουελ και η Ολίβια (Λίβυ) Λάνγκτον παντρεύτηκαν το 1870 και έζησαν για λίγο καιρό στο Μπάφαλο και στη Νέα Υόρκη, όπου γεννήθηκε ο γιος τους Λάνγκντον Κλέμενς. Κατόπιν εγκαταστάθηκαν στο Χάρτφορντ, στο Κονέκτικατ, όπου το 1872 ο Λάνγκτον πέθανε από διφθερίτιδα, σε ηλικία δύο ετών. Έκαναν επίσης τρεις κόρες, τη Σούζυ, την Κλάρα και την Τζιν.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1870 η οικογένεια μετακόμισε σ' ένα πολυτελέστατο σπίτι δεκαεννέα δωματίων στο Χάρτφορντ, που χτίστηκε σύμφωνα με εντολές του Σάμιουελ. Εκεί έγραψε μερικά από τα διασημότερα έργα του, όπως το *Οι περιπέτειες του Τομ Σόγερ*, που εκδόθηκαν για πρώτη φορά το 1876. Πρόκειται για μια ωδή στις άπειρες ικανότητες της παιδικής ηλικίας, βασισμένη στα παιδικά χρόνια του ίδιου στο Μιζούρι. Το βιβλίο έγινε αμέσως επιτυχία και παραμένει από τότε ένα από τα πιο αγαπημένα έργα της αμερικανικής λογοτεχνίας, με τους χαρακτήρες του να παίρνουν τη θέση λαϊκών ηρώων στη φαντασία των Αμερικανών. Το μυθιστόρημα αυτό σύστησε στο κοινό τον χαρακτήρα του Χάκλμπερρυ Φιν, που το 1884 έγινε ο κεντρικός ήρωας της δικής του ιστορίας. Πιο σκοτεινό και περισσότερο αμφιλεγόμενο από τον *Τομ Σόγερ*, το βιβλίο *Οι περιπέτειες του Χάκλμπερρυ Φιν* θεωρείται ότι

αποτελεί την πιο σημαντική συμβολή του Μαρκ Τουαίν στην αμερικανική λογοτεχνία. Ο Έρνεστ Χεμινγκουέι έγραψε: «Όλη η σύγχρονη αμερικανική λογοτεχνία πηγάζει από ένα βιβλίο του Μαρκ Τουαίν που ονομάζεται *Χάκλμπερρυ Φιν*». Το σύνολο της αμερικανικής συγγραφικής παραγωγής προέρχεται απ' αυτό. Δεν υπήρχε τίποτα πριν από αυτό.

Τίποτε τόσο καλό έκτοτε.

Άλλα δημοφιλή έργα του είναι: *Η Ζωή στον Μισσισσιππή* (1883), *Ο πρίγκιπας και ο φτωχός*, (1881), *Ένας Γιάνκης στην αυλή του βασιλιά Αρθούρου* (1889) κ.ά.

Την περίοδο αυτή ο Σάμιουελ έδινε διαλέξεις στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη και έγραφε άρθρα ασκώντας σκληρή κριτική στην αμερικανική κοινωνία και θίγοντας αμφιλεγόμενα θέματα, όπως η δουλεία, η καταπίεση, ο ρατσισμός, η θρησκεία και οι σχέσεις των τάξεων. Ίδρυσε τη δική του εκδοτική εταιρεία, την «Εταιρεία Τσαρλς Γουέμπερ», σε μια προσπάθεια να ελέγχει την έκδοση των έργων του. Παρά το ότι σημείωσε ορισμένες επιτυχίες, η εταιρεία χρεοκόπησε δέκα χρόνια αργότερα εξαιτίας μιας καταστροφικής επένδυσής σε ένα μηχάνημα αυτόματης στοιχειοθέτησης. Ο Σάμιουελ αναγκάστηκε και πάλι να κάνει μια παγκόσμια περιοδεία με διαλέξεις, ώστε να κερδίσει λίγα χρήματα, και έγραψε το βιβλίο *Ακολουθώντας τον ισημερινό* (1897), που βασίζεται στα ταξίδια του αυτά. Με αυτό τον τρόπο ξεπλήρωσε τα χρέη του. Από το 1891 έως

το 1900 μαζί με την οικογένειά του ταξίδεψαν σ' όλο τον κόσμο.

Στη διάρκεια των χρόνων αυτών οι πολιτικές του απόψεις έγιναν ακόμα πιο ακραίες και ριζοσπαστικές. Όταν γύρισε στις Ηνωμένες Πολιτείες αυτοπροσδιορίστηκε ως αντιιμπεριαλιστής και από το 1901 έως τον θάνατό του υπηρέτησε στη θέση του αντιπροέδρου του αμερικανικού αντιιμπεριαλιστικού συλλόγου, που εναγωνιόταν στην προσάρτηση των Φιλιππίνων στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ορισμένα από τα έργα του δεν εκδόθηκαν όσο ζούσε επειδή θεωρήθηκαν πολύ ακραία. Στα τελευταία χρόνια του το γράψιμό του χαρακτηρίστηκε από μια αυξανόμενη απαισιόδοξη διάθεση και πικρία, καθώς βασανιζόταν λόγω της μείωσης της παρουσίας του και αργότερα εξαιτίας του θανάτου των δύο θυγατέρων του και της αγαπημένης του συζύγου, της Λίβυ. Παρόλο που η υγεία του ήταν σε κακή κατάσταση, εκείνος συνέχισε να ταξιδεύει και να δίνει διαλέξεις, και έγινε γνωστός για το λευκό λινό κοστούμι που φορούσε πάντοτε στις δημόσιες εμφανίσεις του.

Όταν στη *New York Journal* δημοσιεύτηκε, ενώ ήταν εν ζωή, ένας επικήδειος γι' αυτόν, αντέδρασε με τη διάσημη ρήση: «Η είδηση του θανάτου μου ήταν μια υπερβολή».

Πέθανε στις 10 Απριλίου του 1910 και ανάμεσα σ' εκείνους που του απέτιναν φόρο τιμής ήταν και ο τότε πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών, Γουίλιαμ Ταφτ:

«Ο Μαρκ Τουαίν πρόσφερε πραγματική πνευματική ψυχαγωγία σε εκατομμύρια ανθρώπους. Τα έργα του θα συνεχίσουν να χαρίζουν παρόμοια χαρά σε εκατομμύρια ανθρώπους στο μέλλον. Δεν έγραψε ποτέ μία γραμμή που ένας πατέρας δε θα μπορούσε να τη διαβάσει στην κόρη του».

Λίγο μετά τον γάμο του ο Τουαίν έχτισε ένα σπίτι στο Χάρτφορντ στο Κονέκτικατ. Το σπίτι αυτό έχει περιγραφεί ως «μέρος ενός ατμόπλοιου, μέρος ενός μεσαιωνικού φρουρίου και μέρος ενός ρολογιού με κούκο», αλλά ζούσε εκεί –κατά διαστήματα– έως ότου το πούλησε το 1903. Σήμερα το σπίτι είναι ανοιχτό για το κοινό και, παρότι χρειάζεται πολλές επισκευές, συντηρείται από ιδιώτες ως το «Μνημείο του Μαρκ Τουαίν».

Οι περισσότερες από τις περιπέτειες που καταγράφονται σ' αυτό το βιβλίο έχουν συμβεί πραγματικά. Μία ή δύο υπήρξαν δικές μου εμπειρίες και οι υπόλοιπες ήταν αγοριών που ήταν συμμαθητές μου.

Ο Χάκλμπερρυ Φιν είναι ένας χαρακτήρας βγαλμένος από τη ζωή. Ο Τομ Σόγερ το ίδιο, δεν τον έχω όμως εμπνευσθεί από ένα άτομο.

Είναι ένας συνδυασμός από τα χαρακτηριστικά τριών αγοριών που γνώριζα και κατά συνέπεια ανήκει στον κανόνα σύνθεση κι αρχιτεκτονική.

Οι παράξενες προκαταλήψεις που θίγονται στο βιβλίο ήταν διαδεδομένες ανάμεσα στα παιδιά αλλά και τους δούλους στη Δύση την περίοδο που διαδραματίζεται η ιστορία – σαν να λέμε, τριάντα ή σαράντα χρόνια πριν.

Παρόλο που το βιβλίο αυτό σκοπεύει, κυρίως, στην ψυχαγωγία αγοριών και κοριτσιών, ελπίζω να μην το αποφύγουν για τον λόγο αυτό οι μεγαλύτεροι –άντρες και γυναίκες–, γιατί ένα μέρος του στόχου μου ήταν να προσπαθήσω να υπενθυμίσω με ευχάριστο τρόπο στους ενήλικες αυτό που υπήρξαν κάποτε οι ίδιοι, καθώς και το πώς ένιωθαν, σκέφτονταν, μιλούσαν και με ποιες αλλόκοτες δραστηριότητες ασχολούνταν μερικές φορές.

Ο συγγραφέας
Χάρτφορντ, 1876

Κεφάλαιο 1ο

— Τομ!

Καμιά απάντηση.

— Ήθελα να 'ξερα τι έγινε αυτό το παιδί.

— Ε, ΤΟΜ!

Καμιά απάντηση.

Η γριά κυρία κατέβασε τα γυαλιά της και κοίταξε πάνω απ' αυτά γύρω γύρω στην κάμαρα. Έπειτα τα ανέβασε στο μέτωπό της και κοίταξε από κάτω. Ποτέ –ή πολύ σπανίως– δεν κοίταζε μέσα από τα γυαλιά όταν έψαχνε να βρει κάτι τόσο ασήμαντο, δηλαδή ένα αγοράκι. Τα γυαλιά ήτανε το στολίδι της, το καμάρι της, και τα φορούσε για «φιγούρα», όχι για χρήση – το ίδιο θα έβλεπε και μέσα από δυο καπάκια σόμπας. Για μια στιγμή φάνηκε να είναι αμήχανη κι ύστερα είπε, όχι αγριεμένα, αλλά πάντως αρκετά δυνατά ώστε να την ακούσουν τα έπιπλα:

— Ε και να σε πιάσω, θα σε...

Δεν αποτελείωσε τον λόγο της, καθώς την ίδια στιγμή έσκυψε και άρχισε να ψαχουλεύει με τη σκούπα κάτω από το κρεβάτι, κι έτσι σε κάθε τράβηγμα της σκούπας έπρεπε να παίρνει ανάσα. Δεν έβγαλε από κει κάτω παρά μόνο τη γάτα.

— Δεν έχω ξαναδεί τέτοιο παιδί!

Πήγε στην ανοιχτή πόρτα, στάθηκε εκεί και κοίταξε έξω, τις ντοματιές και τ' αγριόχορτα που αποτελούσαν τον κήπο. Πουθενά ο Τομ. Έτσι, ανέβασε τη φωνή της σε ύψος ανάλογο με την απόσταση και ξεφώνισε:

— Εεεε! Τομ!

Ένας ελαφρύς θόρυβος ακούστηκε πίσω της και γυρίζοντας μόλις που πρόφτασε να τσακώσει ένα αγοράκι από την άκρη του σακακιού του και να το εμποδίσει να το σκάσει.

— Α! Έπρεπε να το είχα σκεφτεί το κελάρι. Τι έκανες εκεί μέσα;

— Τίποτα.

— Τίποτα! Για κοίτα τα χέρια σου. Για κοίτα και το στόμα σου. Τι είναι αυτά τα χάλια;

— Δεν ξέρω, θεία.

— Εγώ όμως ξέρω. Γλυκό είναι και τίποτ' άλλο. Εκατό φορές σου έχω πει πως, αν ξαναπειράξεις το γλυκό, θα σε γδάρω. Για δώσε μου εκείνη τη βέργα.

Η βέργα βίτισε τον αέρα – η κατάσταση ήταν απελπιστική.

— Οχ! Κοίτα πίσω σου, θεία.

Η γριά κυρία στράφηκε πίσω της και μάζεψε τις φούστες της για να φυλαχτεί. Στη στιγμή ο μικρός το 'σκασε, σκαρφάλωσε τον ψηλό σανιδένιο φράχτη κι εξαφανίστηκε από την άλλη μεριά.

Η θεία Πόλλυ στάθηκε για μια στιγμή ξαφνιασμένη κι ύστερα ξέσπασε σ' ένα δυνατό αγαθό γέλιο.

— Το ευλογημένο το παιδί, αλλά να μην μπορώ κι εγώ να συνηθίσω τα καμώματά του! Λίγα τέτοια κόλπα μού 'χει κάνει; Να μην προσέξω ούτε τούτη τη φορά! Αλλά γέρος χαζός είναι ο πιο χαζός. Το γέρικο σκυλί, που λένε, δε μαθαίνει καινούρια κόλπα. Που να πάρει η ευχή, όμως, δεν κάνει και δυο φορές το ίδιο πράγμα, και πώς να ξέρεις από πού θα σου τη φέρει κάθε φορά. Λες και το καταλαβαίνει ως ποιο σημείο μπορεί να με τυραννήσει, μέχρι που να γίνω έξω φρενών, και ξέρει πως, αν καταφέρει να μου ξεφύγει μια στιγμή ή αν με κάνει να γελάσω, πάει περίπατο ο θυμός και δεν μπορώ να του τις βρέξω. Η αλήθεια του Θεού, δεν κάνω το χρέος μου απέναντι σ' αυτό το παιδί. «Ον αγαπά Κύριος παιδεύει», που λέει και το Ευαγγέλιο. Και φταίω εγώ για τις αμαρτίες του, και πληρώνω και για τους δυο μας, το ξέρω. Τον έχει κυριέψει ο Τρισκατάρατος, αλλά, ο Θεός να με συχωρέσει, είναι το παιδί της μακαρίτισσας της αδερφής μου, της άμοιρης, και, όπως και να το κάνεις, δε μου πάει να πιάσω τον βούρδουλα. Κάθε φορά που του τη χαρίζω, αισθάνομαι τύψεις, και κάθε φορά που τον χτυπάω, λιώνει η γέρικη καρδιά μου. Έτσι είναι, «ο άνθρω-

πος που τον γέννησε γυναίκα λιγόζως είναι και γεμάτος βάσανα», το λέει και η Γραφή, και θαρρώ πως λέει σωστά. Θα κάνει σκασιαρχείο τ' απόγεμα και θα 'χω να τον βάλω να δουλέψει αύριο, για τιμωρία. Είναι μεγάλος μπελάς να τον βάζεις να δουλεύει τα Σάββατα, που έχουν όλα τα παιδιά σχόλη, αλλά σιχαίνεται τη δουλειά πιο πολύ απ' οτιδήποτε άλλο, και πρέπει να κάνω το χρέος μου απέναντί του, αλλιώς θα το καταστρέψω το παιδί.

Ο Τομ έκανε σκασιαρχείο και πέρασε πολύ ωραία. Γύρισε σπίτι ακριβώς στην ώρα του για να βοηθήσει τον Τζιμ, τον μικρό νέγρο υπηρέτη,* να κόψει τα ξύλα για την άλλη μέρα και να ετοιμάσει το προσάναμμα πριν από το φαΐ – τουλάχιστον έφτασε στην ώρα του για να διηγηθεί στον Τζιμ τις περιπέτειές του, ενώ ο Τζιμ έκανε τα τρία τέταρτα της δουλειάς. Ο μικρότερος αδερφός του Τομ (δηλαδή μισοαδερφός), ο Σιντ, τέλειωνε κιόλας τη δουλειά που έπεφτε στο μερτικό του (να μαζέψει τα πελεκούδια), γιατί ήταν φρόνιμο παιδί και δεν είχε όρεξη για περιπέτειες και φασαρίες.

Ενώ ο Τομ έτρωγε το βραδινό του και συγχρόνως έκλεβε ζάχαρη, μιας και βρήκε την ευκαιρία, η θεία Πόλλυ τού έκανε ερωτήσεις γεμάτες δόλο και πολύ πονηρές – γιατί ήθελε να τον παγιδέψει και να του απο-

* Η ιστορία διαδραματίζεται τον καιρό της δουλειάς στις Ηνωμένες Πολιτείες.

σπάσει επιζήμιες γι' αυτόν ομολογίες. Όπως και άλλες απλοϊκές ψυχές, το 'χε καύχημά της να πιστεύει ότι είχε ταλέντο στη σκοτεινή και μυστηριώδη διπλωματία, και της άρεσε να θεωρεί τα πιο διάφανα τεχνάσματά της θαύματα ύπουλης πανουργίας.

— Τομ, είχε κάμποση ζέστη στο σχολείο σήμερα, ε;

— Ναι, θεία.

— Πολλή ζέστη, ε;

— Ναι, θεία.

— Δεν ήθελες να πας κολύμπι, Τομ;

Ένας αδιόρατος φόβος διαπέρασε τον Τομ – μια ελαφριά, δυσάρεστη υποψία. Ερεύνησε το πρόσωπο της θείας Πόλλυ, αλλά δεν του 'λεγε τίποτα. Είπε, λοιπόν:

— Όχι, θεία... ε, όχι και πολύ...

Η γριά κυρία άπλωσε το χέρι της, πασπάτευσε το πουκάμισο του Τομ και είπε:

— Μα τώρα δε ζεσταίνεσαι και τόσο.

Και πίστεψε με αυταρέσκεια ότι είχε ανακαλύψει πως το πουκάμισο ήταν στεγνό – χωρίς κανείς να ξέρει ότι αυτό ακριβώς είχε στον νου της. Αλλά ό,τι κι αν πίστευε εκείνη, ο Τομ ήξερε πού ήθελε να καταλήξει. Έτσι, πρόλαβε αυτό που θα ήταν η επόμενη κίνηση.

— Μερικοί από μας βρέξαμε στην τρόμπα τα κεφάλια μας – το δικό μου είναι ακόμα βρεγμένο. Βλέπεις;

Η θεία Πόλλυ συγχύστηκε στη σκέψη ότι είχε παραβλέψει αυτή τη λεπτομέρεια και της ξέφυγε το κόλπο. Έπειτα είχε μια καινούρια έμπνευση:

— Τομ, δεν ήταν ανάγκη, βέβαια, να ξηλώσεις το κολάρο σου εκεί που το έραψα για να ρίξεις νερό στο κεφάλι σου, ε; Για ξεκούμπωσε το σακάκι σου!

Η ταραχή έσβησε από το πρόσωπο του Τομ. Άνοιξε το σακάκι του. Το κολάρο του πουκαμίσου του ήταν στέρα ραμμένο.

— Να πάρει η ευχή! Άντε τώρα. Ήμουνα βέβαιη πως το είχες σκάσει από το σχολείο κι είχες πάει για κολύμπι. Αλλά σε συγχωράω, Τομ. Θαρρώ πως είσαι σαν τον τσουρουφλισμένο γάτο του παραμυθιού, πιο καλός απ' ό,τι φαίνεσαι. Αυτή τη φορά.

Ήταν μισοστενοχωρημένη που η διορατικότητά της είχε πάει στον βρόντο, και μισοευχαριστημένη που ο Τομ είχε, περιέργως, δείξει για μια φορά υπακοή.

Αλλά ο Σίντνεϋ είπε:

— Για φαντάσου, κι εγώ έλεγα πως του είχες ράψει το κολάρο με άσπρη κλωστή, αλλά είναι μαύρη.

— Μα πώς, με άσπρη του το έραψα! Τομ!

Αλλά ο Τομ δεν περίμενε ν' ακούσει τα υπόλοιπα.

Καθώς έβγαινε από την πόρτα, είπε:

— Σίντνυ, θα σου τις βρέξω γι' αυτό.

Σ' ένα ασφαλές μέρος, ο Τομ εξέτασε τις δυο μεγάλες βελόνες που ήτανε καρφωμένες κάτω από τα πέτα του σακακιού του κι είχανε τυλιγμένη γύρω τους μια κλωστή – η μια βελόνα είχε άσπρη κλωστή κι η άλλη μαύρη. Είπε:

— Ποτέ της δε θα το πρόσεχε, αν δεν ήταν ο Σίντνυ. Να

πάρε και να σηκώσει! Καμιά φορά το ράβει με άσπρη, καμιά φορά το ράβει με μαύρη. Δεν μπορεί να βάζει πάντα τη μια ή την άλλη; Δε βρίσκω άκρη με τις δυο. Αλλά έννοια σου, και θα σου τον κάνω τόπι στο ξύλο τον Σιντ γι' αυτό που μου 'φτιαξε. Θα του δείξω εγώ.

Ο Τομ δεν ήταν το Υποδειγματικό Παιδί του Χωριού.

Το γνώριζε πολύ καλά το υποδειγματικό παιδί και το σιχαινόταν.

Μέσα σε δυο λεπτά, ίσως και σε λιγότερο, είχε ξεχάσει όλα του τα βάσανα. Όχι γιατί τα βάσανά του ήταν έστω και μια στάλα λιγότερο βαριά και πικρά απ' όσο είναι τα βάσανα ενός άντρα γι' αυτόν τον ίδιο, αλλά γιατί ένα καινούριο και ισχυρό ενδιαφέρον τα νίκησε και τα έδιωξε για την ώρα από τον νου του – ακριβώς όπως ένας άντρας ξεχνάει τις κακοτυχίες του μέσα στην έξαψη μιας καινούριας επιχείρησης. Αυτό το πρόσφατο ενδιαφέρον ήταν ένας καινούριος και ανεκτίμητος τρόπος σφυρίγματος, που μόλις τον είχε μάθει και που αγωνιούσε να τον δοκιμάσει ανενόχλητος. Ήταν ένα ειδικό κόλπο, σαν φωνή πουλιού, κάτι σαν γάργαρη τρίλια που την έκανες αγγίζοντας κάθε τόσο, όπως σφύριζες, τον ουρανίσκο με τη γλώσσα σου – οι αναγνώστες θα θυμούνται χωρίς άλλο πώς το κάνουν, αν ήταν κάποτε μικρά παιδιά. Με επιμέλεια και προσοχή, ο Τομ βρήκε γρήγορα το «κουμπί» του και περπατούσε στον δρόμο με το στόμα γεμάτο αρμονία και την ψυχή γεμάτη ικανοποίηση. Αισθανόταν ακριβώς όπως αι-

σθάνεται ένας αστρονόμος που έχει ανακαλύψει έναν καινούριο πλανήτη – και χωρίς αμφιβολία, αν μιλάμε για δυνατή, βαθιά, ανόθευτη ευδαιμονία, το παιδί υπερτερούσε, και όχι ο αστρονόμος.

Οι καλοκαιρινές βραδιές είναι μεγάλες. Δεν είχε ακόμα σκοτεινιάσει. Σε λίγο ο Τομ σταμάτησε το σφύριγμα. Ένας ξένος στεκόταν μπροστά του – ένα αγόρι μια ιδέα πιο μεγαλόσωμο απ' αυτόν. Ένας νεοφερμένος, όποιας ηλικίας ή φύλου, ήταν εντυπωσιακό αξιοπερίεργο στο φτωχό και μίζερο χωριουδάκι, το Σαιντ Πίτερσπεργκ. Κι αυτό το αγόρι ήταν και καλοντυμένο – καλοντυμένο μια καθημερινή, πράγμα εκπληκτικό. Το καπέλο του ήταν κομψότατο, το σφιχτοκουμπωμένο του μπλε τσόχινο σακάκι ήταν καινούριο και στην τρίχα, το ίδιο και το πανταλόνι του. Φορούσε παπούτσια – μέρα Παρασκευή! Φορούσε ακόμα και γραβάτα, ένα φανταχτερό κομμάτι κορδέλα. Είχε απάνω του ένα τέτοιο πρωτευουσιάνικο ύφος, που κάτι δάγκωσε τον Τομ βαθιά στα σωθικά του. Όσο κοίταζε το υπέροχο αυτό θαύμα, τόσο πιο ψηλά σήκωνε τη μύτη του μπρος σε τόση κομψότητα, και τόσο πιο κακομοίρικο του φαινόταν το δικό του ντύσιμο. Κανένα από τα δυο αγόρια δε μιλούσε. Άμα σάλευε το ένα, σάλευε και το άλλο – αλλά μόνο πλάγια, κυκλικά· στέκονταν απέναντι το ένα στο άλλο και τα μάτια του ενός ήταν καρφωμένα στα μάτια του άλλου όλη την ώρα. Τελικά ο Τομ είπε:

— Εγώ μπορώ να σε νικήσω.

— Για κάνε πως δοκιμάζεις.

— Μια φορά, εγώ μπορώ.

— Όχι, δεν μπορείς.

— Πώς δεν μπορώ.

— Όχι, δεν μπορείς.

— Μπορώ.

— Δεν μπορείς.

— Μπορώ!

— Δεν μπορείς.

Μια ανήσυχη παύση. Έπειτα ο Τομ είπε:

— Πώς σε λένε;

— Δεν έχω την όρεξή σου.

— Ε, θα σε κάνω εγώ να την έχεις.

— Τότε γιατί δε με κάνεις;

— Άμα λες πολλά, θα σε κάνω.

— Πολλά, πολλά, πολλά! Να, ρε!

— Α, νομίζεις πως είσαι έξυπνος, ε; Εγώ θα μπορούσα να σε δείρω με το ένα χέρι δεμένο πίσω μου, αν ήθελα.

— Και τότε γιατί δεν το κάνεις; Λες ότι μπορείς.

— Θα το κάνω, άμα μου κάνεις τον έξυπνο.

— Καλέ, τι μας λες! Έχω ακούσει κόσμο και κόσμο να λέει κάτι τέτοια.

— Εξυπνάκια! Νομίζεις ότι κάτι είσαι, ε; Για δες καπέλο, ρε!

— Άμα δε σ' αρέσει το καπέλο μου, να το καταπιείς. Αν τολμάς, πάρ' το – κι όποιος τολμήσει θα φάει χύμα.

— Είσαι ψεύτης!

— Κι εσύ τι είσαι;

— Είσαι ψεύταρος και μόνο λόγια ξέρεις να λες.

— Έι, για κάνε ένα βήμα!

— Άκου, ρε, αν δεν πάψεις να μου τσαμπουνάς, θα πάρω να σου ρίξω ένα λιθάρι στο κεφάλι.

— Ναι, που θα μου ρίξεις.

— Θα σου ρίξω.

— Τότε γιατί δε μου ρίχνεις; Τι λες όλη την ώρα ότι θα μου ρίξεις; Γιατί δε ρίχνεις; Γιατί φοβάσαι.

— Δε φοβάμαι.

— Φοβάσαι.

— Όχι.

— Ναι.

Άλλη μια παύση και στραβοκοιτάγματα και λοξά διπλωράματα ο ένας γύρω στον άλλο.

Τώρα στέκονταν ώμο με ώμο. Ο Τομ είπε:

— Γκρεμίσου από δω!

— Εσύ να φύγεις.

— Δε φεύγω.

— Ούτε κι εγώ.

Έστεκαν έτσι, ο καθένας με το ένα πόδι βγαλμένο λοξά για αντιστήριγμα, κι έσπρωχναν κι οι δυο μ' όλη τους τη δύναμη και αγριοκοίταζαν ο ένας τον άλλον με μίσος. Αλλά κανένας δεν έπαιρνε τ' απάνω. Αφού πάλεψαν ώσπου είχανε κι οι δυο ιδρώσει κι αναψοκοκκινίσει, ο καθένας χαλάρωσε την έντασή του με προσοχή και επιφύλαξη και ο Τομ είπε:

— Είσαι ένας φοβητσιάρης κι ένα πρόβατο. Θα σε μαρτυρήσω στον μεγάλο μου τον αδερφό, κι εκείνος μπορεί να σε τσακίσει με το μικρό του το δαχτυλάκι, θα δεις.

— Σκοτίστηκα για τον μεγάλο σου τον αδερφό. Εγώ έχω έναν αδερφό πιο μεγάλο από κείνον και σου λέω πως μπορεί να πετάξει τον δικό σου πάνω από κείνο τον φράχτη.

(Κι οι δυο αδερφοί ήταν φανταστικοί.)

— Ψέματα.

— Εσύ το λες.

Ο Τομ χάραξε στο χώμα μια γραμμή με το μεγάλο δάχτυλο του ποδιού του κι είπε:

— Αν κοτάς, πάτα δω πάνω και θα σε δείρω ώσπου να πεις «ήμαρτον». Όποιος τολμήσει θα τον πάρει και θα τον σηκώσει.

Ο καινούριος πάτησε αμέσως απάνω κι είπε:

— Τώρα που είπες ότι θα με δείρεις, να δούμε, θα με δείρεις;

— Μη σπρώχνεις, ρε. Για κοίτα καλά.

— Ε, είπες ότι θα με δείρεις, γιατί δε με δέρνεις;

— Μα τον Θεό! Για δυο σέντσια θα σε δείρω.

Ο καινούριος έβγαλε δύο μεγάλα χάλκινα νομίσματα από την τσέπη του και τα πρόσφερε κοροϊδευτικά. Ο Τομ τα πέταξε χάμω. Σε μια στιγμή κυλιόνταν κι οι δυο κι έκαναν τούμπες μες στα χώματα, γαντζωμένοι ο ένας πάνω στον άλλον σαν γάτοι. Και μέσα σ' ένα λεπτό μαλλιοτραβήχτηκαν, ξέσκισαν ο ένας τα ρούχα του

άλλου, γρονθοκόπησαν και γρατζούνισαν τις μύτες τους και σκεπάστηκαν με σκόνη και δόξα. Σε λίγο το ανακάτωμα πήρε μορφή και μέσα από την αντάρα της μάχης εμφανίστηκε ο Τομ, που καθόταν καβαλικευτά πάνω στον καινούριο και τον χτυπούσε με τις γροθιές του.

— Πες «φτάνει», είπε.

Το παιδί δε μιλούσε, πάλευε να ελευθερωθεί. Έκλαιγε, πιο πολύ από λύσσα.

— Πες «φτάνει»!

Και το γρονθοκόπημα συνεχιζόταν.

Στο τέλος ο ξένος έβγαλε ένα πνιγμένο «φτάνει!» κι ο Τομ τον άφησε κι είπε:

— Τώρα θα μάθεις! Άλλη φορά να κοιτάς πρώτα με ποιον έχεις να κάνεις.

Ο καινούριος έφυγε τινάζοντας τη σκόνη από τα ρούχα του, κλαίγοντας με λυγμούς, ξεφυσώντας και πότε πότε κοιτάζοντας πίσω και κουνώντας το κεφάλι του και φοβεριζοντας για το τι θα έκανε στον Τομ την άλλη φορά που «θα τον τσάκωνε». Και σ' αυτά ο Τομ απάντησε με σαρκασμούς και ξεκίνησε να φύγει γεμάτος κέφι, αλλά, αμέσως μόλις γύρισε την πλάτη του, ο καινούριος άρπαξε μια πέτρα, την πέταξε και τον χτύπησε ανάμεσα στους ώμους κι έπειτα έστριψε κι άρχισε να τρέχει σαν ζαρκαδί. Ο Τομ κυνήγησε τον προδότη ως το σπίτι του κι έτσι έμαθε πού έμενε. Έπιασε τότε μια θέση κοντά στην εξώπορτα για κάμποση ώρα, προκα-

λώντας τον εχθρό να βγει έξω, αλλά ο εχθρός τού έκανε μονάχα γκριμάτσες μέσ' από το παράθυρο και αρνήθηκε να βγει. Τέλος, παρουσιάστηκε η μητέρα του εχθρού και φώναξε τον Τομ κακό, διεστραμμένο, πρόστυχο παιδί και τον πρόσταξε να φύγει. Κι εκείνος έφυγε, αλλά είπε πως είχε ράμματα για τη γούνα εκείνου του παιδιού.

Γύρισε σπίτι πολύ αργά το βράδυ και καθώς σκαρφάλωνε με προφύλαξη από το παράθυρο, έπεσε σε μια ενέδρα που είχε τη μορφή της θείας του, κι όταν εκείνη είδε σε τι κατάσταση ήταν τα ρούχα του, η απόφασή της να μετατρέψει τη σαββατιάτικη σχόλη του σε φυλάκιση με καταναγκαστικά έργα έγινε τελεσίδικη.